

PRAVNI MONITORING MEDIJSKE SCENE U SRBIJI

Izveštaj za april 2013.

Kingdom of the Netherlands

<http://serbia.nlembassy.org/>

Realizaciju ovog projekta finansijski je podržala Ambasada Kraljevine Holandije.

***Izneti stavovi pripadaju isključivo autorima i ne moraju predstavljati zvaničan stav
Ambasade Kraljevine Holandije.***

FONDACIJA ZA OTVORENO DRUŠTVO, SRBIJA
OPEN SOCIETY FOUNDATION, SERBIA

Realizaciju ovog projekta, finansijski je podržala Fondacija za otvoreno društvo, Srbija.

***Izneti stavovi pripadaju isključivo autorima i ne moraju predstavljati zvaničan stav
Fondacije za otvoreno društvo, Srbija.***

SADRŽAJ

I	SLOBODA IZRAŽAVANJA.....	4
II	MONITORING IMPLEMENTACIJE POSTOJEĆIH PROPISA	10
III	MONITORING PROCESA USVAJANJA NOVIH ZAKONA	12
IV	MONITORING RADA REGULATORNIH TELA, DRŽAVNIH ORGANA I KOLEKTIVNIH ORGANIZACIJA ZA ZAŠTITU AUTORSKOG I SRODNIH PRAVA.....	13
	REGULATORNA TELA.....	13
	DRŽAVNI ORGANI	16
V	PROCES DIGITALIZACIJE	17
VI	PROCES PRIVATIZACIJE.....	20
VII	ZAKLJUČAK.....	20

I SLOBODA IZRAŽAVANJA

U periodu na koji se ovaj monitoring izveštaj odnosi, zabeleženo je više slučajeva koji ukazuju na moguće povrede slobode izražavanja.

1. Pretnje i pritisci

1.1. Predragu Blagojeviću, uredniku i novinaru *Internet portala Južne vesti*, prema pisanju medija, početkom aprila, pretio je direktor JKP Gradske toplane Niš, Milutin Ilić. Istog dana, nakon upućenih pretnji, dvojica muškaraca koji su se predstavili kao „Janković iz Toplane“ i „pukovnik Dobrivoje iz Prištine“, pozvali su Blagojevića telefonom i upozorili ga „da pazi šta piše“, i da se „ne igra sa nekim stvarima“. Prema saopštenju Nezavisnog udruženja novinara Srbije (NUNS), Blagojević je u razgovoru pozvan da se tokom večeri susretne sa njima, kako bi „razjasnili neke stvari“, a „pukovnik“ ga je obavestio i da će morati, u vezi sa svojim pisanjem o Toplani, da da izjavu, te da će, u protivnom, on ujutru doći sa policijom po njega. *Južne vesti* tvrde da su krajem novembra prošle godine pisali o „pukovniku Dobrivoju“, kao jednom od dvojice funkcionera vladajuće Srpske napredne stranke koji su se zaposlili u Toplani preko partijskih veza. Policijska uprava u Nišu je 8. aprila 2013. godine podnela krivičnu prijavu protiv Milutina Ilića, direktora niške Toplane, kadra Srpske napredne stranke, pukovnika Dobrivoja Stanimirovića, potpredsednika Saveta za bezbednost Srpske napredne stranke u Nišu, i Mije J, zbog sumnje da su pretili Blagojeviću. Pretnje Blagojeviću osudili su NUNS, Poverenik za informacije od javnog značaja, Rodoljub Šabić, i Misija OEBS-a u Srbiji. U saopštenju grupe nevladinih organizacija, uz osudu pretnji Blagojeviću, traženo je i da oni koji su mu pretili budu smenjeni i „isključeni iz obavljanja javnih funkcija u gradu“. Gradonačelnik Niša, Zoran Perišić, takođe iz Srpske napredne stranke, u kratkom saopštenju objavljenom na sajtu grada Niša, ogradio se od pretnji.

Zakonom o javnom informisanju propisano je da državni organi i organizacije, organi teritorijalne autonomije i lokalne samouprave, javne službe i javna preduzeća, kao i poslanici i odbornici, imaju obavezu da informacije o svom radu učine dostupnim za javnost i to pod jednakim uslovima za sve novinare i sva javna glasila. Zakonom o javnom informisanju propisano je i da se ideje, informacije i mišljenja o pojavama, događajima i ličnostima o kojima javnost ima opravdani interes da zna, u javnim glasilima objavljuju slobodno, bez obzira na način na koji je pribavljena informacija. Posebno, Zakonom je propisano da niko ne sme, ni na posredan način, da ograničava slobodu javnog informisanja, nijednim načinom podesnim da ograniči slobodan protok ideja, informacija i mišljenja, a naročito da niko ne sme da vrši bilo kakav fizički ili drugi pritisak na javno glasilo i

njegovo osoblje, kao ni uticaj podesan da ih omete u obavljanju posla. U konkretnom slučaju, politika zapošljavanja u javnim preduzećima nesumnjivo je pitanje od javnog interesa, te su *Južne vesti* svakako imale pravo da informacije o toj politici, pa konkretno i eventualnim zloupotrebama koje bi se ogledale u privilegovanju kadrova vladajuće partije kod zapošljavanja, slobodno objave. Šta više, postojala je i obaveza JKP Gradske toplane da te informacije učine dostupnim medijima, jer je i politika zapošljavanja sastavni deo rada i funkcionisanja javnih preduzeća. Preteći telefonski pozivi uredniku i novinaru zbog objavljivanja informacija o stvarima od javnog interesa, nesumnjivo su podesni da ograniče slobodan protok informacija i ometu redakciju u obavljanju svog posla. Ono što u konkretnom slučaju raduje, jeste brza reakcija policije koja je ustanovila ko je pretio novinaru (što u konkretnom slučaju nije bilo preterano teško, jer se ta lica nisu zapravo ni krila) i podnela krivične prijave. Takođe, pohvalna je i činjenica da se gradonačelnik Niša ogradio od pretnji, iako su iste dolazile iz redova kadrova i funkcionera njegove stranke.

1.2. Četrnaest zaposlenih u *TV Jedinstvo* iz Novog Pazara obratili su se otvorenim pismom predsedniku Srbije, premijeru i potpredsedniku Vlade Srbije, nadležnom ministru, direktoru policije, ambasadama u Beogradu, Misiji OEBS-a i kolegama iz drugih medija, i zatražili pomoć u rešavanju problema. U pismu se navodi da su im, nakon upada grupe ljudi predvođene Mirsadom Fijuljaninom u *TV Jedinstvo*, ugrožena prava na slobodan život i rad. Prema rečima zaposlenih, oni su iz bezbednosnih razloga sprečeni da dolaze na posao. Mirsad Fijuljanin, koji se predstavio kao direktor *TV Jedinstvo*, u svom obraćanju je naveo da je 14 radnika dobilo otkaz, jer nisu dolazili na posao 13 dana.

Previranja u *TV Jedinstvo*, o kojima smo pisali u svom prethodnom izveštaju, dovode se u vezu sa podelom unutar Bošnjačke demokratske zajednice (BDZ). Podsetimo, *Televiziji Jedinstvo* oduzeta je dozvola 2012. godine, zbog stečaja matične kompanije, Akcionarskog društva za grafičke usluge „Jedinstvo“, u okviru koga je televizija poslovala. „Jedinstvo“ je u stečaj otišlo zbog dugova koje su napravili drugi delovi tog preduzeća. Sama televizija nastavila je da posluje preko druge kompanije, ali budući da se dozvola i dalje vodila na „Jedinstvo“ a.d, te da je u skladu sa Zakonom o radiodifuziji prenos dozvole s jedne na drugu kompaniju nedopušten, RRA je, na kraju, dozvolu oduzela upravo zbog stečaja matične kompanije. Uprkos oduzimanju dozvole, *TV Jedinstvo* nastavilo je da piratski emituje, a u martu dolazi do smene direktora. Kako mediji prenose, smena je posledica političkog razlaza između muftije Islamske zajednice u Srbiji, Muamera Zukorlića, i Emira Elfića, predsednika Bošnjačke demokratske zajednice, pri čemu je bivši direktor, Šerif Marukić, navodno blizak Emiru Elfiću, a novi, Mirsad Fijuljanin, muftiji Zukorliću. Previranja u *TV Jedinstvo* mogu se analizirati na više nivoa. S jedne strane, četrnaest ljudi ostalo je bez posla, zbog toga što, po svemu sudeći, nisu

bili spremni da svoje izveštavanje upodobе ambicijama jedne od dve sukobljene strane u političkom sukobu koji se odigrava u Novom Pazaru. Novi direktor ušao je u njihovu televiziju u pratnji naoružanog obezbeđenja i poslao ih kućama. Trinaest dana kasnije, podelio im je otkaze, zato što nisu bili na poslu. Posmatrani na drugom nivou, događaji u Novom Pazaru pokazuju i zašto je u Srbiji borba protiv piraterije toliko teška. Ono što je očigledno, jeste da je politička podrška koju je ova televizija imala od strane predsednika Bošnjačke demokratske zajednice u jednom trenutku, ili muftije Islamske zajednice u Srbiji, u drugom, bila dovoljna da omogući nesmetano emitovanje programa, uprkos činjenici da je televiziji dozvola oduzeta. Ono što i dalje nije jasno je – čega je Mirsad Fijuljanin direktor, jer je „Jedinstvo“ a.d. koje je jedino imalo dozvolu za emitovanje, u stečaju. Ono što je izvesno, jeste da danas u Srbiji postoje ljudi koji su spremni da podršku medija svojoj političkoj opciji obezbeđuju i upadima naoružanih ljudi u redakcije, da institucije nemaju snagu da se tome suprotstave, a posebno, da ih nemaju ni Republička radiodifuzna agencija, niti Republička agencija za elektronske komunikacije, koje su trebalo da sprovedu svoje odluke o oduzimanju dozvole za emitovanje, odnosno dozvola za predajnike. Na kraju, nedelotvoran pravni okvir za rad medija u Srbiji, ne samo da nema odgovor za situacije kao što je ova u Novom Pazaru, nego ne može čak ni da nam odgovori na pitanje – ko je zapravo vlasnik *TV Jedinstva* u ovom trenutku i koja su prava redakcija i novinara u odnosu na tog vlasnika.

1.3. Desničarska organizacija SNP NAŠI nastavila je sa svojom kampanjom koju vodi još od januara 2013. godine, a u okviru koje se po gradovima u Srbiji lepe plakati kojima se jedan broj nevladinih organizacija i medija naziva „stranim agentima“, „antisrpskim medijima i nevladinim organizacijama finansiranim od zapadnih obaveštajnih službi“. NAŠI, kao antisrpske, označavaju RTV B92, dnevne listove „Blic“ i „Danas“, magazine „Vreme“ i „Republiku“, medijski portal Peščanik, Nezavisno udruženje novinara Srbije, kao i nevladine organizacije – Fond za humanitarno pravo, Žene u crnom, Centar za kulturnu dekontaminaciju, JUKOM, Helsinški odbor za ljudska prava, Inicijativu mladih za ljudska prava, Sandžački odbor za zaštitu ljudskih prava, Fondaciju EXIT, Autonomni ženski centar, Beogradski centar za ljudska prava, Amnesty internešnal, Građanske inicijative, Kvirija Centar, Gej strejt Alijansu, Dokukino i druge. SNP NAŠI početkom aprila objavili su novo saopštenje kojim najavljuju nastavak akcije „Koga treba zabraniti?“, lepljenjem plakata i deljenjem letaka koji sadrže natpis: „Koga treba zabraniti?“ i fotografije Verana Matića, glavnog i odgovornog urednika informativnog programa B92, i jednog broja aktivista civilnog sektora. Plakat sadrži i tekst u kojem se ličnosti sa fotografija, ali i TV B92, LGBT populacija i, kako se tekstu navodi, „druge političke sekte“, označavaju kao strani agenti, optužuju za delovanje protiv interesa Srbije, vođenje kampanje za ukidanje srpskih institucija, širenje govora mržnje prema srpskom narodu, srpskoj kulturi i srpskoj veri, finansiranje albanskih organizacija na Kosovu koje promovišu nezavisnost Kosova i vršenje progona srpskog naroda.

Podsetimo, Republičko javno tužilaštvo je svojevremeno od Ustavnog suda tražilo da desničarskom pokretu SNP NAŠI zabrani rad. Članom 55. Ustava Republike Srbije zajemčena je sloboda udruživanja, ali isto tako predviđeno da Ustavni sud može zabraniti udruženje čije je delovanje usmereno na nasilno rušenje ustavnog poretka, kršenje zajemčenih ljudskih ili manjinskih prava ili izazivanje rasne, nacionalne ili verske mržnje. Ustavni sud Srbije je, međutim, 14. novembra 2012. godine našao da se „ne može pouzdano utvrditi postojanje ustavnih razloga za zabranu rada“ SNP NAŠI, a posebno ukazao i da smatra da nisu iscrpene sve „mere prevencije i adekvatnog sankcionisanja protivpravnog delovanja ... udruženja i njihovih članova“. U konkretnom slučaju, upravo je medijska kuća B92 protiv odgovornih iz SNP NAŠI podnela krivičnu prijavu, koja je, nakon poslednjeg saopštenja ove organizacije iz aprila, i dopunjena. Nažalost, adekvatnog sankcionisanja još uvek nema. Možemo samo da ponovimo ono na šta smo već u svojim ranijim izveštajima ukazali, a to je da se mediji, po pravilu, uvek nađu prvi na udaru ekstremista. Pri navedenom, etiketiranje medija i novinara kao „stranih agenata“, optužbe da „deluju protiv interesa Srbije“, da „vode kampanje za ukidanje srpskih institucija“, da „šire govor mržnje prema srpskom narodu, srpskoj kulturi i srpskoj veri“, da „finansiraju albanske organizacije na Kosovu koje promovišu nezavisnost Kosova i vrše progon srpskog naroda“, ako ništa drugo, nesumnjivo predstavljaju pritisak na prozване medije i njihove redakcije, uticaj podesan da ih omete u obavljanju posla, te kao takav uticaj, i Zakonom o javnom informisanju zabranjeno ograničavanje slobode javnog informisanja, o kojima sud odlučuje po hitnom postupku. Nažalost, do sada, jedina odluka suda koju imamo protiv kampanje zastrašivanja koju sprovodi SNP NAŠI, jeste odluka Ustavnog suda Srbije da se „ne može pouzdano utvrditi postojanje ustavnih razloga za zabranu rada“ te organizacije. Očigledno, ekstremisti takvu odluku doživljavaju kao svoju pobedu i stimulans, nakon koga njihove pretnje novinarima postaju sve bezobzirnije.

1.4. Početkom aprila, mediji su objavili saopštenje Gradskog odbora Srpske napredne stranke (SNS) u Čačku, koje je potpisao v.d. predsednika, Radenko Luković, u kome je taj odbor osudio izjavu funkcionera SNS-a Mirjane Đoković, pomoćnice gradonačelnika za oblast ekonomskog razvoja i zaštitu životne sredine. Mirjana Đoković izjavila je, naime, da će kao članica Komisije za dodelu finansijskih sredstava lokalnim medijima imati restriktivan stav prema onim medijima koji kritikuju rad Gradskog odbora, odborničke grupe i poslanika SNS-a, i da će u Komisiji uticati da im se umanje iznosi odobrenih sredstava. U saopštenju GO SNS Čačka, navodi se da se ta stranka zalaže za slobodno novinarstvo, što nikako ne isključuje kritiku rada. Ubrzo se, međutim, medijima obratila i Gordana Cikić Plazinić, vršilac dužnosti sekretara GO SNS Čačak, koja je istakla da taj odbor uopšte nije raspravljao o izjavama Mirjane Đoković, te da čak nije ni zasedao, iz čega proizilazi da saopštenje zapravo ne sadrži stav stranke o izjavama Mirjane Đoković, već samo lični stav Radenka Lukovića. Javna razmimoilaženja u stavovima između funkcionera SNS-a u Čačku,

mogu se tumačiti i kao dodatni pritisak na medije da otupe oštricu svoje kritike, ako misle da njihovi projekti budu finansirani iz gradskog budžeta.

Zakonom o lokalnoj samoupravi predviđeno je da se jedinice lokalne samouprave staraju o javnom informisanju od lokalnog značaja i obezbeđuju uslove za javno informisanje na srpskom jeziku i jeziku nacionalnih manjina koji se koriste na njihovoj teritoriji. U uslovima žestoke ekonomske krize, sredstva koja lokalne samouprave izdvajaju po ovom osnovu za medije, iz godine u godinu sve su značajnija, i opstanak velikog broja medija praktično zavisi od njih. Činjenica je, međutim, da se u većini opština i gradova ova sredstva krajnje arbitrarno dele. U Čačku je, početkom 2013. godine, usvojen Pravilnik o uslovima i načinu korišćenja sredstava za javno informisanje od lokalnog značaja, kojim je predviđeno da se sredstva dodeljuju za emitovanje direktnih prenosa sednica Skupštine grada, za medijske programe i projekte od lokalnog značaja, kao i godišnjim ugovorima o emitovanju tematskih sadržaja od lokalnog značaja. Za dodelu sredstava raspisuje se konkurs, a konkursni postupak sprovodi petočlana Komisija koju imenuje Gradsko veće. Pravilnikom je predviđeno da su kriterijumi kojima se Komisija rukovodi kada vrši ocenu projekata – značaj koji projekat ima za ostvarivanje javnog informisanja od lokalnog značaja, zastupljenost informativnog sadržaja u javnom glasilu koje konkuriše, značaj javnog glasila za informisanje lokalnog stanovništva, doprinos koji se projektom pruža socijalizaciji različitih društvenih grupa (lica sa posebnim potrebama, nacionalne manjine, ranjive kategorije stanovništva i sl.), doprinos projekta afirmacija grada, održivost projekta, nivo obezbeđenih sredstava koji treba da bude u srazmeri s brojem prihvaćenih projekata i ponuda. Mirjana Đoković, koju je Gradsko veće imenovalo u Komisiju, izjavila je da će se u tom telu zalagati da oni mediji koji kritički izveštavaju o radu lokalne organizacije SNS-a, odbornika i odborničke grupe SNS-a, gradskih funkcionera i direktora koji su kadrovska rešenja SNS-a, dobiju umanjena sredstva ili da uopšte ne dobiju sredstva na Konkursu za dodelu sredstava u oblasti javnog informisanja. „Jutro production“, medijska kuća u okviru koje posluju „Čačanske novine“ i Radio Ozon, nakon ovakvih izjava podnela je Gradskom veću predlog za izuzeće Mirjane Đoković, kao članice Komisije za dodelu sredstava u oblasti javnog informisanja. Izvestilac o ovom predlogu izjavio je na sednici Veća da je izuzeće pravno nemoguće, te je isti na taj način praktično odbačen. Suprotne izjave predsednika i sekretara GO SNS Čačak o tome da li stranka deli stavove Mirjane Đoković o nekritikovanju stranačkih kadrova, kao dodatnom kriterijumu za pomoć medijima, mogu se tumačiti kao dodatni pritisak na medije da odustanu od kritičkog izveštavanja. Odluka Komisije koja bi bila zasnovana na oceni kriterijuma kritičnosti, odnosno nekritičnosti medija, nesumnjivo bi bila nezakonita, ali ono što više brine jeste činjenica da u Komisiji uopšte sede političari, koji, pri tom, čak i ne kriju da će se u Komisiji, umesto kriterijumima predviđenim Pravilnikom, rukovoditi stranačkim agendama. Do problema sa dodelom sredstava došlo je i u Kraljevu, gde je na vlasti takođe SNS. Gradonačelnik

Kraljeva, Dragan Jovanović, tražio je da se vlasnici medija dogovore o raspodeli prvog dela budžetskog novca namenjenog medijima, a nakon što su oni uspeali da između sebe usaglaise predlog, on ga je korigovao i uvrstio još tri medija u raspodelu. TV Kraljevo je, međutim, odbila da prihvati raspodelu po gradonačelnikovoj listi. Kako god bilo, nesumnjivo je da su mehanizmi raspodele budžetskog novca stavljeni u funkciju sredstava pritiska na medije i zaštite prevashodno partijskih, a ne javnog interesa.

2. Sudski postupci

2.1. Viši sud u Beogradu doneo je presudu kojom je obavezao *E-novine* i glavnog i odgovornog urednika ovog portala, Petra Lukovića, da režiseru Emiru Kusturici solidarno isplate naknadu štete u vrednosti od 100.000 dinara, kao i sudske troškove u iznosu od 44.800 dinara, zbog povrede časti i ugleda putem medija. Tekst „Jedna mala sarajevska analiza“, zbog koga je Emir Kusturica tužio *E-novine* i Petra Lukovića, preuzet je sa portala „PROTEST.ba“ i objavljen u *E-novinama* 15. februara 2011. godine. Autor teksta je Nermin Čengić, koji piše za portal sa kojeg je preuzet sporni tekst. Lukoviću je presudom Višeg suda u Beogradu, kao odgovornom uredniku, naloženo da na Internet portalu objavi presudu u roku od osam dana od njene pravnosnažnosti. Viši sud je presudom delimično usvojio tužbeni zahtev za naknadu nematerijalne štete od tri miliona dinara. U ostalom delu, tužbeni zahtev je odbijen kao neosnovan. Predmet je prosleđen Apelacionom sudu u Beogradu, koji će odlučiti po žalbi koju su izjavile obe strane. Emir Kusturica podneo je još jednu tužbu protiv Petra Lukovića i *E-novina* zbog teksta „Novogodišnja bajka za ubice“, koji je objavljen 15. januara 2011. godine na ovom portalu, a preuzet je sa sajta *Peščanika*. Autori tog teksta su Zoran Janić i Miroslav Bojčić, koje je Emir Kusturica tužio za naknadu štete u posebnom postupku, koji se vodi protiv autora, ali i *RDP B92*. Kusturica je *B92* u tužbi označio kao vlasnika domena www.pescanik.net. *B92*, sa svoje strane tvrdi, da je samo pružao uslugu administrativnog kontakta za sajt *Peščanika*, radijske produkcije Internet portala, koji su originalno potekli iz radijske emisije koja se ranije emitovala na *Radiju B92*.

Dok praksa Evropskog suda za ljudska prava u primeni člana 10. Evropske konvencije za zaštitu ljudskih prava i osnovnih sloboda, još od sredine sedamdesetih godina prošlog veka i presude u slučaju Handyside od 7. decembra 1976. godine, stoji na stanovištu da je sloboda izražavanja, kao jedan od suštinskih temelja demokratskog društva, primenjiva, ne samo na ‘informacije’ ili ‘ideje’ koje su primljene s odobravanjem ili se smatraju neuvredljivim ili nevažnim, već takođe i na one koje vređaju, potresaju ili uznemiravaju, jer su to nužni zahtevi pluralizma, tolerancije i slobodoumlja, bez kojih nema demokratije, u praksi srpskih sudova još uvek postoje nedoumice o

tretmanu vrednosnih sudova koji bi mogli biti uvredljivi. Ove nedoumice prevazilaze okvire primene Zakona o javnom informisanju, i vidljive su recimo i u činjenici da je Srbija nedavno dekriminalizovala klevetu, koja podrazumeva iznošenje ili pronošnje neistinitih činjenica, ali ne i uvredu, koja podrazumeva iznošenje uvredljivih vrednosnih sudova. Ono što brine u slučaju presude protiv *E-novina*, jeste i činjenica da sporni tekst „Jedna mala sarajevska analiza“, koliko god nesporno bio podesan da uvredi, potrese ili uznemiri, te koliko god njegov rečnik bio neprimeren osetljivom uhu, zapravo polemiše s javnim delovanjem Emira Kusturice kao javne ličnosti.

II MONITORING IMPLEMENTACIJE POSTOJEĆIH PROPISA

1. *Zakon o javnom informisanju*

1.1. Implementacija Zakona o javnom informisanju, obrađena je kroz odeljak o slobodi izražavanja.

2. *Zakon o radiodifuziji*

2.1. Savet Republičke radiodifuzne agencije (RRA), 15. aprila 2013, saopštio je da *Televizija Pink* prestaje sa emitovanjem emisije „Preljubnici“, a da će emisiju „Trenutak istine“ emitovati pola sata pre ponoći. RRA je saopštenje izdala nakon zajedničkog sastanka članova Saveta i predstavnika *Televizije Pink*. Do sastanka je došlo u sklopu postupka izricanja mera *Televiziji Pink*, koji je Savet ranije pokrenuo. Podsetićemo da su obe emisije u dužem periodu bile pod posebnim nadzorom RRA. Savet RRA se emisijom „Preljubnici“ bavio još u aprilu 2012. godine, kada je od *Televizije Pink* zahtevano da taj program, pre početka emitovanja i na njegovom kraju, jasno označi kao igrani, kako javnost ne bi bila u zabludi da je reč o dokumentarnim emisijama, te da u celosti prekrije sve psovke i uvredljiv govor. Savet je tada naložio *TV Pink* i da emisiju jasno označi kao program koji nije prikladan za mlađe od 16 godina, a da u slučajevima kada sadržaj emisije nije prikladan za mlađe od 18 godina, emisiju emituje nakon ponoći. Nakon toga, Savet se istom emisijom bavio i u februaru ove godine, nakon emitovanja epizode koja je pratila dramatisovanu istragu privatne detektivske agencije kojom je, navodno, otkriven incest. RRA je tada našao da je sadržaj emisije mogao da naškodi fizičkom, mentalnom ili moralnom razvoju dece i omladine. Istovremeno, podnet je i zahtev za pokretanje prekršajnog postupka, a televiziji naloženo da emisiju „Preljubnici“ i programe sa sličnim sadržajima ne emituje pre ponoći. Što se tiče „Trenutka istine“, Savet se tom

emisijom bavio još 2009. godine. Podsetimo, tada je voditeljka učesnicu u emisiji pitala da li je doživela orgazam dok ju je silovao otac. Nakon burnih reakcija javnosti, Savet je reagovao tako što je *Televiziji Pink* izrekao opomenu.

Zakonom o radiodifuziji propisano je da je RRA nadležna da, između ostalog, vrši nadzor nad radom emitera, te da vrši kontrolu i stara se o doslednoj primeni odredaba Zakona o radiodifuziji. Član 19 tog zakona izričito predviđa da se RRA stara o zaštiti maloletnika i poštovanju dostojanstva ličnosti u programima koji se prikazuju posredstvom radija i televizije, o čemu donosi opšteobavezujuće uputstvo. Takođe, član 68. predviđa obavezu emitera da ne emituju programe koji ističu i podržavaju nasilje ili druge vidove kriminalnog ponašanja. RRA je ovlašćena da izriče mere emiteru, i to, opomenu, upozorenje, ali i meru privremenog ili trajnog oduzimanja dozvole za emitovanje programa. U konkretnom slučaju, iz saopštenja proizilazi da RRA nije izrekla nijednu meru, već da je postigla svojevrсно „poravnanje“ s emiterom, koji je prihvatio da jedan serijal skine s programa, a drugi emituje tek u kasnim večernjim satima. I dok s jedne strane, RRA, nesporno, silno vreme i trud posvećuje nadzoru nad programima koji mogu da štete fizičkom, moralnom ili mentalnom integritetu maloletnika, ipak se moramo upitati koji su razlozi da se ovo telo kontinuirano bavi istim programima. Koji su razlozi da nešto što je bilo problem u aprilu 2012. godine, ponovo biva na dnevnom redu i u aprilu 2013. godine? Ili, kao u slučaju „Trenutka istine“, da RRA pune tri godine nakon nezapamćenog skandala, ponovo pregovara sa *TV Pink* o terminu emitovanja iste emisije i da za sve to vreme, RRA od mera koje joj stoje na raspolaganju, izrekne tek jednu, najblažu – opomenu, i podnese nekoliko zahteva za pokretanje prekršajnog postupka? Ovo je još značajnije u trenutku kad Srbiju očekuju izmene medijskih zakona. Neophodno je, naime, odgovorno razmotriti da li je problem sa efikasnom i delotvornom zaštitom maloletnika i ljudskog dostojanstva u televizijskim i radijskim programima, u važećem zakonu koji moguće oskudeva u adekvatnim mehanizmima za kojima bi regulator mogao da posegne, ili pak problem leži u samoj RRA, koja nešto radi pogrešno.

2.2. Savet RRA, u već citiranom saopštenju od 15. aprila, naglasio je da stručne službe Agencije vrše pojačan nadzor nad rijaliti programima „Veliki brat“ i „Farma“, te da će se eventualne primedbe na oba programa odmah dostavljati emiterima. Takođe, Savet RRA odlučio je da zatraži sastanak sa Savetom za štampu zbog činjenice da je uočeno da delovi rijaliti programa kojih zbog oštrije regulacije nema u televizijskom programu, doživljavaju svoju promociju u štampi i posebno na Internet prezentacijama štampanih medija, koji obiluju krajnje problematičnim video klipovima. Do tog sastanka je na kraju i došlo, 25. aprila 2013. godine. Dogovoreno je da se sve predstavke koje građani upute RRA na sadržaj štampanih medija, prosleđuju Savetu za štampu. Na sastanku je još dogovoreno i da se od Ministarstva kulture i informisanja zatraži da, u skladu sa svojim

nadležnostima, reaguje u situacijama kada je sadržaj i način distribucije štampanog javnog glasila takav da može da naškodi moralnom, intelektualnom, emotivnom ili socijalnom razvoju maloletnika. Takođe, dogovoreno je i da se zatraži zajednički sastanak sa Asocijacijom medija, koja okuplja izdavače najznačajnijih medija u Srbiji.

Saradnja regulatornih i samoregulatornih tela svakako predstavlja pozitivan iskorak. Dobro je i da je RRA prepoznala Savet za štampu kao partnera s kojim može da sarađuje. Podsetićemo da je izmenama Statuta Saveta za štampu omogućeno da ovo telo deluje i u odnosu na sadržaje koji se objavljuju u onlajn medijima koji nadležnost Saveta prihvate. Međutim, koliko god saradnja regulatornih i samoregulatornih tela bila dobra, ne treba zanemariti da pitanje same mogućnosti da se regulacija važeća u sektoru elektronskih medija primeni na tradicionalne štampane medije i njihova onlajn izdanja, jeste krajnje diskutabilno. U Evropi se debata po tom pitanju vodila nakon usvajanja kontroverznog mađarskog Zakona o medijima. Taj zakon predviđao je jedinstvenog regulatora za sve medije (elektronske, onlajn i štampane), a žestoko je kritikovan, između ostalog, i zbog pokušaja da regulaciji za sektor elektronskih medija, ili audiovizuelnih medijskih usluga proširi opseg i na tradicionalne štampane medije i njihova onlajn izdanja, pozivajući se na konvergenciju i konvergentne regulatore u nekim drugim zemljama. Ekspertske analize nakon njegovog usvajanja zauzele su stanovište da elektronska izdanja štampanih medija ne potpadaju pod set pravila kojima se regulišu radio i televizija, a posebno ukazale i da praksa uvođenja konvergentnih regulatora u pojedinim evropskim zemljama (Velika Britanija, Italija, Finska), nikada nije išla tako daleko da bi im dala obim nadležnosti i obuhvat kao u mađarskom slučaju.

III MONITORING PROCESA USVAJANJA NOVIH ZAKONA

U periodu na koji se ovaj izveštaj odnosi, Narodna skupština nije donosila zakone sa posebnim implikacijama po medijski sektor. U procesu medijske reforme evidentan je zastoj. Javna rasprava o Nacrtu zakona o javnom informisanju je završena 22. marta 2013. godine, a od tada nema nikakvih informacija o statusu tog Nacrta. Pre svega, nejasno je kakav su uticaj na Nacrt zakona imale sugestije koje su prikupljene u javnoj raspravi, odnosno, nije jasno da li će se nadležno ministarstvo izjašnjavati na te sugestije. Nije jasno ni da li je Nacrt zakona upućen na mišljenje drugim ministarstvima, niti da li će i kada Vlada Republike Srbije utvrditi Predlog zakona i uputiti ga parlamentu na usvajanje. Nact zakona o elektronskim medijima nije ni upućen u javnu raspravu. Podsetićemo da Akcioni plan uz Strategiju razvoja sistema javnog informisanja u Republici Srbiji do 2016. godine predviđa obavezu utvrđivanja predloga zakona kojim se reguliše oblast javnog

informisanja i predloga zakona kojim se reguliše oblast elektronskih medija, u roku od 18 meseci od dana stupanja na snagu Strategije. Strategija je stupila na snagu 28. septembra 2011. godine, što znači da su rokovi uveliko probijeni.

1. Zakon o oglašavanju

Ministarstvo spoljne i unutrašnje trgovine i telekomunikacija formiralo je Radnu grupu za izradu Nacrta zakona o oglašavanju. Važeći Zakon o oglašavanju usvojen je 2005. godine i žestoko je kritikovan kao, sa jedne strane, rigidan i ograničavajući, kako za marketinšku industriju, tako i za medije, kao najvažnije prenosiocce oglasnih poruka. Poslednjih godina bilo je nekoliko pokušaja da se zakon promeni, ali nijedan od njih nije uspeo. Novi zakon trebalo bi da bude usklađen sa Direktivom o audiovizuelnim medijskim servisima, Direktivom o obmanjujućem i uporednom oglašavanju i drugim evropskim dokumentima. Novine koje bi zakon trebalo da donese su, na primer, upoređujuće oglašavanje, ili plasiranje proizvoda (product placement). Važeći zakon upoređujuće oglašavanje zabranjuje, a zabranjuje i plasiranje proizvoda, koje tretira isključivo kao prikriveno oglašavanje. Mediji su u više navrata prethodnih godina zahtevali da se ovaj zakon promeni. ANEM se u tom smislu obraćao nadležnom ministarstvu i sa konkretnim predlozima. Upravo zbog toga što su mediji i te kako imali šta da kažu o ovom zakonu, raduje činjenica da su predstavnici medijske industrije pozvani da uzmu učešće u Radnoj grupi koja radi na novom Nacrtu.

IV MONITORING RADA REGULATORNIH TELA, DRŽAVNIH ORGANA I KOLEKTIVNIH ORGANIZACIJA ZA ZAŠTITU AUTORSKOG I SRODNIH PRAVA

REGULATORNA TELA

1. Republička radiodifuzna agencija (RRA)

1.1. Aktivnostima Republičke radiodifuzne agencije bavili smo se i u delu ovog izveštaja koji se odnosi na implementaciju Zakona o radiodifuziji.

1.2. Savet RRA je, pred same prvomajske praznike, 30. aprila, raspisao Javni konkurs za izdavanje dozvole za emitovanje televizijskog programa sa nacionalnim pokrivanjem u mreži K5. Reč je o nacionalnoj analognoj mreži koja je ostala upražnjena nakon oduzimanja dozvole Televiziji Avala. Uticajem ove odluke na proces digitalizacije bavićemo se u delu monitoringa posvećenom tom procesu. Ovde ćemo se baviti analizom ovlašćenja za donošenje odluke o raspisivanju javnog konkursa.

Član 49. stav 2. Zakona o radiodifuziji propisuje da se javni konkurs za izdavanje dozvole za emitovanje obavezno raspisuje kada na osnovu Plana raspodele radio frekvencija postoje mogućnosti za izdavanje novih dozvola za emitovanje programa. Smisao ovakve odredbe, u vreme kada je Zakon o radiodifuziji donošen, pre više od jedne decenije, bio je da onemogući situaciju u kojoj bi RRA odbijala da raspiše javni konkurs u situaciji kada postoje i raspoložive frekvencije i jedno ili više lica zainteresovanih da učestvuju na tenderu. Pretpostavljalo se da bi sloboda izražavanja mogla biti ugrožena i na taj način što bi se neraspisivanjem tendera sprečavao ulazak novih igrača na medijsko tržište. Međutim, u proteklih desetak godina dosta toga se promenilo. Penetracija kablovske, IPTV i satelitske DTH distribucije premašila je 50 procenata domaćinstava. S druge strane, dugotrajna kriza rezultirala je činjenicom da je i inače jako malo novih igrača zainteresovanih za ulazak na tržište. Ozbiljni igrači su se sa medijskog tržišta u Srbiji pre povlačili, nego što su na njega dolazili. O tome u sektoru štampe svedoči povlačenje nemačke WAZ grupe, a kod elektronskih medija povlačenje News Corporation. Takođe, već godinama, posebno u odnosu na elektronske medije, gotovo svi u Srbiji slažu se da imamo više emitera nego što tržište može da podrži. Da prežive, televizije su prinuđene da smanjuju troškove, a to za prvu žrtvu ima kvalitetne programe, koji su po pravilu i skupi programi. Razlika u kvalitetu i bogatstvu ponude koju bi gledaoci trebalo da dobiju, u situaciji koju imamo u Srbiji, ne stvara se izdavanjem novih licenci, već stvaranjem okruženja u kome će mediji moći da pronađu održive poslovne modele. Na medijima prezasićenom, a marketinškim budžetima siromašnom tržištu, tržištu na koje država žestoko utiče prikrivenom ili makar netransparentnom državnom pomoći, raspisivanje konkursa za izdavanje nove licence odaje utisak promašenog i nepromišljenog poteza.

Ostaje, međutim, pitanje da li je RRA uopšte imala izbora, odnosno, da li je obavezno raspisivanje konkursa iz člana 49. stav 2. Zakona o radiodifuziji zaista obavezno. Izgleda nam da nije. Ne možemo da zanemarimo činjenicu da frekvencije Televizije Avala nisu jedine frekvencije koje su u prethodnom periodu ostale upražnjene, a da se konkurs sada raspisuje samo za njih. Podsetimo, samo četiri dana nakon oduzimanja dozvole Televiziji Avala, u oktobru prošle godine, oduzete su i dozvole TV Zoni iz Niša, Televiziji S iz Beograda, Radiju Prick iz Grdelice i Radio Vinexu iz Rekovca.

Da li RRA krši Zakon o radiodifuziji neraspisivanjem konkursa za nove televizije u Nišu i Beogradu, ili nove radio stanice u Grdelici i Rekovcu, ili možda RRA zakon samo primenjuje arbitrarno i selektivno? Drugi problem leži u tome što zakon kaže da se konkurs obavezno raspisuje kada na osnovu Plana raspodele radio frekvencija postoje mogućnosti za izdavanje novih dozvola za emitovanje programa. Plan raspodele radio frekvencija je živa stvar, podložna izmenama, a po Zakonu o elektronskim komunikacijama, donosi ga Ministarstvo spoljne i unutrašnje trgovine i telekomunikacija, na predlog Agencije za elektronske komunikacije (Ratel). Pri donošenju Plana raspodele, opet po Zakonu o elektronskim komunikacijama, uzimaju se u obzir, između ostalog, i međunarodni sporazumi i preporuke. Ti međunarodni sporazumi i preporuke, u konkretnom slučaju, sadržani su u Završnim akatima Regionalne konferencije o radio-komunikacijama za planiranje digitalne terestrijalne radiodifuzne službe u delovima Regiona 1 i 3, u frekvencijskim opsezima 174-230 MHz i 470-862 MHz (RRC-06). Srbija je čak donela i Zakon o potvrđivanju završnih akata Regionalne konferencije RRC-06, taj Zakon je objavljen u „Službenom glasniku RS - Međunarodni ugovori” broj 4/10. Potvrđivanjem završnih akata Regionalne konferencije RRC-06, Republika Srbija je preuzela obavezu da prelazak na digitalno emitovanje TV programa okonča najkasnije do 17. juna 2015. godine. Raspisivanjem konkursa za izdavanje dozvola za analogno pokrivanje, samo dve godine pre isteka poslednjeg roka za prelazak na digitalno emitovanje, Srbija zapravo pokazuje čitavom svetu da nije solidan partner i da ne namerava da se pridržava svojih međunarodno preuzetih obaveza. Da sve bude još gore, raspisivanje konkursa usledilo je ni mesec dana nakon okončanja Ratel-ovih javnih konsultacija o Pravilniku o izmenama i dopunama Pravilnika o utvrđivanju Plana raspodele frekvencija/lokacija za terestričke analogne FM i TV radiodifuzne stanice za teritoriju Republike Srbije. Naime, Ratel je već bio pripremio Nacrt pravilnika kojim je bilo predviđeno da se upražnjene frekvencije Televizije Avala iskoriste za širenje Inicijalne mreže za testiranje digitalnog TV signala, i o tom Nacrtu su se vodile konsultacije od 21. marta do 5. aprila 2013. Na javnim konsultacijama jedino je RRA bila protiv ovakvog načina korišćenja upražnjenih frekvencija Televizije Avala. I dok su svi očekivali da Ministarstvo spoljne i unutrašnje trgovine i telekomunikacija usvoji novi pravilnik po Ratel-ovom Nacrtu, RRA ga je očigledno preduhitrio.

Postavlja se pitanje šta dalje. Nerealno je očekivati da bi bilo koji ozbiljni investitor ulazio u troškove izgradnje nacionalne analogne mreže u situaciji u kojoj je prelazak na digitalno emitovanje neminovan proces u kome Srbija ne sme da ostane poslednje analogno ostrvo u Evropi. Stoga izdavanje dozvole može da dovede do dva podjednako loša scenarija – izdavanja dozvole kandidatu koji ničim ne garantuje da će unaprediti kvalitet i raznovrsnost ponude građanima, ili izdavanja dozvole kandidatu koji se neće ozbiljno ni potruditi da ustanovi analognu mrežu, već će kupovati vreme do digitalizacije i koristiti je na nekakvom zakonskom minimumu, istovremeno

onemogućavajući širenje Inicijalne mreže za testiranje digitalnog TV signala Javnog preduzeća „Emisiona tehnika i veze“, i dovodeći u pitanje uspeh digitalizacije. I jedan i drugi ishod na štetu je javnog interesa, ali ono što još uvek nije jasno, jeste na čiju je korist. Čini se da bi jedini logičan i dostojanstven izlaz iz nesumnjive greške napravljene raspisivanjem konkursa, bila odluka ministra spoljne i unutrašnje trgovine i telekomunikacija, Rasima Ljajića, da ipak usvoji Ratel-ov Nacrt pravilnika o utvrđivanju Plana raspodele frekvencija/lokacija za terestričke analogne FM i TV radiodifuzne stanice za teritoriju Republike Srbije, i tako, ako već nije sprečio raspisivanje konkursa, spreči da na njemu bude izdata dozvola.

2. Republička agencija za elektronske komunikacije (Ratel)

Ratel je 5. aprila okončao javne konsultacije o Nacrtu pravilnika o izmenama i dopunama Pravilnika o utvrđivanju Plana raspodele frekvencija/lokacija za terestričke analogne FM i TV radiodifuzne stanice za teritoriju Republike Srbije. Izmenama je predviđeno da se upražnjene frekvencije Televizije Avala iskoriste za širenje Inicijalne mreže za testiranje digitalnog TV signala. Raspisivanjem, od strane RRA, Javnog konkursa za izdavanje dozvole za emitovanje televizijskog programa sa nacionalnim pokrivanjem na upravo tim frekvencijama, kreirana je nejasna pravna situacija u pogledu dalje procedure o usvajanju Pravilnika, tako da će konačnu odluku imati Ministarstvo spoljne i unutrašnje trgovine i telekomunikacija. Član 84. Zakona o elektronskim komunikacijama propisuje da planove raspodele donosi ministarstvo nadležno za oblast elektronskih komunikacija, uz učešće nadležnog organa autonomne pokrajine, na predlog Agencije, a da u postupku pripreme predloga planova raspodele, Ratel sprovodi javne konsultacije i traži mišljenje organa odbrane, bezbednosti i službi za hitne intervencije. Zakonske pretpostavke za usvajanje Plana raspodele postoje. Član 84. Zakona ne daje nikakvu formalnu prednost mišljenju RRA u postupku javnih konsultacija, tako da Ministarstvo spoljne i unutrašnje trgovine i telekomunikacija ima završnu reč u pogledu odlučivanja o usvajanju predloga. Odluka RRA je iskomplikovala situaciju, ali nije nužno prejudicirala odluku Ministarstva.

DRŽAVNI ORGANI

3. Zaštitnik građana

Zaštitnik građana je 2. aprila 2013. godine podsetio da je Zakonom o oglašavanju zabranjeno da se lik, glas ili lično svojstvo funkcionera koristi u oglašavanju aktivnosti i mera državnih organa od

značaja za građane, i konstatovao da se to ipak dešava. U saopštenju je naveo da su jedini oglašivači za koje Zakonom o oglašavanju nije predviđena kazna u slučaju povrede tog zakona, upravo državni funkcioneri koji prekrše zakonsku zabranu. Zbog toga je Zaštitnik građana od Republičke radiodifuzne agencije zatražio da zabrani emitovanje oglasnih poruka kojima se krši zakon, a na funkcionere, kako republičke, tako i pokrajinske i lokalne, javno apelovao da poštuju vladavinu prava u svakoj oblasti, pa i u oglašavanju.

Član 86. Zakona o oglašavanju zaista predviđa izvesna ograničenja kada državni organi i organizacije, organi teritorijalne autonomije i lokalne samouprave, javne službe i javna preduzeća, obaveštenja o svojim aktivnostima čine dostupnim javnosti. U oglasnoj poruci kojom se takve aktivnosti promovišu, ne može da se koristi ime, lik, glas ili lično svojstvo državnog funkcionera, odnosno funkcionera državnog organa i organizacije, organa teritorijalne autonomije i lokalne samouprave i ne može se posredno ili neposredno oglašavati politička organizacija ili druga organizacija koju je osnovao državni organ, politička partija ili političar. Takođe, Zakonom o oglašavanju nije predviđena prekršajna odgovornost za kršenje obaveza iz člana 86. za funkcionere, tako da je potpuno opravdano ukazivanje na ovaj nedostatak zakona i obraćanje Zaštitnika građana, nezavisnom regulatoru iz oblasti elektronskih medija. I inače smo u ovim izveštajima više puta ukazivali da se regulacija oglašavanja u Srbiji po pravilu lomi na medijima, kao prenosiocima oglasnih poruka. Lanac učesnika u oglašavanju je i širi i složeniji, te je Ombudsman ispravno primetio paradoks da su političari praktično abolirani od odgovornosti za kršenje Zakona o oglašavanju. Kako je Ministarstvo spoljne i unutrašnje trgovine i telekomunikacija formiralo Radnu grupu za izradu Nacrta novog zakona o oglašavanju, preporuka Zaštitinika građana trebalo bi svakako da bude razmotrena i od strane te Radne grupe, a kako bi se sprečile zloupotrebe koje postoje i koje je Ombudsman dobro uočio.

V PROCES DIGITALIZACIJE

Posle optimističnih tonova u martovskom monitoring izveštaju, usledio je radikalna zaokret koji dovodi u pitanje okončanje procesa digitalizacije do 17. juna 2015. godine, do kada je Srbija, u skladu sa svojim međunarodnim obavezama, dužna da digitalizaciju okonča. Usporavanje procesa digitalizacije pretilo da izazove odluku Saveta RRA da raspiše Javni konkurs za izdavanje dozvole za emitovanje televizijskog programa sa nacionalnim pokrivanjem, na frekvencijama koje je do oduzimanja dozvole, oktobra prošle godine, koristila Televizija Avala. Analizom osnova za takvu odluku, bavili smo se u delu izveštaja koji se odnosi na rad regulatornih tela. Ovde ćemo pokušati da

u kažemo na posledice koje će ova odluka imati po proces digitalizacije, te se osvrnuti i na finansijske implikacije i posrednu štetu koju Republika Srbija usled usporavanja digitalizacije može da pretrpi.

Osnovni problem digitalizacije u Republici Srbiji, još od 2006. godine, od kada se o digitalizaciji razmišlja, ogledao se u nedostatku frekvencija, pre svega zbog velikog broja izdatih dozvola za nacionalna pokrivanja. Upravo zbog nedostatka frekvencija, prvobitno opredeljenje države bilo je „prelazak u jednom danu“. Pravi simulcast (istovremeno emitovanje digitalnog i analognog signala), nije bio moguć. S druge strane, simulcast je neophodan ako se želi da se testira digitalni signal i mreža za digitalno emitovanje što bolje pripremi. Simulcast nesumnjivo smanjuje rizik gubitka signala u trenutku prelaska na digitalno emitovanje. U međuvremenu, prvobitni rok za digitalizaciju – 4. april 2012.godine, je probijen, ali su neke frekvencije postale slobodne gašenjem pojedinih televizija, što je omogućilo neki oblik simulcasta putem formiranja Inicijalne mreže za eksperimentalno digitalno emitovanje. Tako je došlo i do izmene Strategije za prelazak na digitalno emitovanje i drugih relevantnih dokumenata koji uređuju digitalizaciju. Najbitnija je promena koja predviđa prelazak putem postepenog isključivanja signala po regionima (u etapama) i formiranje Inicijalne mreže za eksperimentalno emitovanje digitalnog TV programa. Inicijalna mreža postoji od 23. marta 2012. godine, a za više od godinu dana postojanja, nije ostvarila svoju punu svrhu, jer u njoj emituje malim snagama sa samo 15 lokacija. Izgledalo je da su i Ministarstvo spoljne i unutrašnje trgovine i telekomunikacija, i Ratel, i Javno preduzeće „Emisiona tehnika i veze“, postigli visok stepen saglasnosti o tome da je Inicijalnu mrežu neophodno proširiti. Oduzimanje dozvole Televiziji Avala tehnički je omogućilo da do toga i dođe, jer je nakon gašenja ove nacionalne televizije, po prvi put bilo i frekvencija na kojima bi se proširenje Inicijalne mreže moglo sprovesti. Planovi Ratel-a i Emisione tehnike bili su da se probni digitalni signal emituje sa 35, umesto 15 lokacija, što se vidi iz Plana raspodele koji je u toku marta i aprila bio predmet javnih konsultacija. Na skupu posvećenom digitalizaciji u organizaciji OEBS-a u Beogradu, 25. marta 2013. godine, praktično samo mesec dana pre nego što je RRA raspisala tender, Rasim Ljajić, potpredsednik Vlade i ministar za unutrašnju i spoljnu trgovinu i telekomunikacije, Bratislav Petković, ministar kulture i informisanja, Peter Burkhard, ambasador OEBS-a, Vincent Degert, ambasador Delegacije EU u Srbiji, Stefan Lazarević, državni sekretar Ministarstva za unutrašnju i spoljnu trgovinu i telekomunikacije, Milan Janković, direktor Ratel-a i Dejan Šmigić, v.d. direktora JP ETV, praktično su se saglasili s tim da „ključni događaj da se zaista napravi pomak u procesu i sa digitalizacijom stvarno započne, jeste proširenje Inicijalne mreže na kanale koje je do nedavno koristila TV Avala, prema projektu koji je iniciran i urađen u ETV“. Dejan Šmigić, v.d. direktora JP ETV tada je rekao da se „ETV priprema da, čim se 'papirologija' završi, pusti u rad planirane predajnike“. Rekao je i da bi se tako i

stavila u funkciju oprema koju je dala EU, a koja sada skuplja prašinu i propada, i istovremeno pokrilo digitalnim signalom, već u simulcastu, 80% populacije Srbije.

Koje su posledice raspisivanja tendera za upražnjene frekvencije Televizije Avala? Prvo, bez pravog simulcasta, može se desiti da Srbija ostane bez prijema zemaljske televizije u momentu prelaska na digitalno emitovanje. Drugo, JP ETV neće moći da instalira preostalu opremu koju je dobio po osnovu ugovora sa Evropskom komisijom iz sredstava pretpristupnih fondova EU. Ukupna vrednost te opreme je oko 8 miliona evra. Zbog njenog nekorišćenja, Evropska komisija mogla bi opremu i da oduzme, a Republika Srbija bila bi u obavezi i da plaća penale zbog nepoštovanja ugovornih obaveza. Ovo je realna opasnost, uzimajući u obzir da je Delegacija Evropske komisije u Srbiji već nekoliko puta opominjala nadležno ministarstvo da se dobijena oprema mora instalirati i koristiti. Treće, kako će sve zemlje u regionu preći na digitalno emitovanje do 17. juna 2015. godine, kada prestaje da važi Sporazum o zaštiti analognih frekvencija, postoji bojazan da će digitalni signali iz okruženja otežati prijem analognog signala u Srbiji. Moglo bi se desiti da građani, umesto obećanog kvalitetnog digitalnog signala i pratećih usluga, ostanu i bez onog analognog koji sada imaju. Četvrto, odlaganje procesa digitalizacije, odlaže i licenciranje dela frekventnog spektra oslobođenog digitalizacijom koji se obično naziva digitalna dividenda. Od licenciranja digitalne dividende, Republika Srbija mogla bi da ostvari značajna sredstva, a kako bi se taj deo spektra licencirao za usluge širokopojasnog mobilnog pristupa, građani i privreda Srbije ostali bi uskraćeni i za moderne usluge mobilnog broadbanda. Na kraju, izdavanje dozvola za analogne frekvencije u drugoj deceniji 21. veka je potpuno anahrono i nema nikakvo, ni logično, ni ekonomsko opravdanje. Uspostavljanje analogne mreže košta, a uspostavljanje analogne mreže u Evropi dve godine pre datuma od koga se na međunarodnom nivou analogne frekvencije više neće štiti, je jednostavno bacanje novca u situaciji kada novca i inače nema dovoljno, a mogao bi se i te kako bolje iskoristiti. Neko bi rekao da je to privatni novac emitera koji se odluči da učestvuje i pobjedi na tenderu, te da nije naše da brinemo o tome da li se racionalno troši tuđi novac. Međutim, stvari nisu tako jednostavne. Tender košta i državu, a najveći trošak je odlaganje prodaje digitalne dividende. Zemlje koje su prodale deo digitalne dividende ostvarile su značajne jednokratne prihode tom prodajom. Nemačka je za 60 MHz u delu opsega za digitalnu dividendu dobila 3,57 milijardi evra, skoro 60 miliona evra po jednom megahercu. Za isti broj megaherca, Francuska je dobila 2,6 milijardi evra, SAD 19,1 milijardi dolara, Italija 2,96 milijardi evra, Španija 1,3 milijardi evra. Iskustvo je pokazalo da cena spektra pada što se više odlaže njegovo oslobađanje, odnosno, proces digitalizacije. U regionu, čak i Hrvatska koja je okončala digitalizaciju i pokrenula tender za prodaju digitalne dividende, dobila je za 40 MHz samo 40 miliona evra. Daljim odlaganjem digitalizacije, Srbiji pretilo da ne dobije ni toliko. Takođe, pored direktne koristi po osnovu sredstava od tendera, iskustvo je pokazalo povezanost korišćenja ovog dela spektra sa povećanjem korišćenja

širokopojasnog pristupa, jer su u ovom delu spektra značajno manji troškovi korišćenja mobilnog interneta, a po nekim izveštajima, povećanje od 10 % u penetraciji širokopojasnog pristupa donosi rast bruto društvenog proizvoda za 1,4 %, što vodi i porastu broja radnih mesta. Imajući sve ovo u vidu, postavlja se pitanje koji su to argumenti opredelili RRA da jednom odlukom praktično odloži prodaju digitalne dividende, zarad licenciranja i pete, pored četiri već postojeće komercijalne nacionalne televizije. Pored toga, i sam tender košta. A ako se još uzme u obzir da ostalim nacionalnim emiterima dozvola za emitovanje ističe već naredne 2014. godine, postavlja se pitanje da li RRA namerava da dva puta u samo dve godine sprovodi tendere za nacionalna pokrivanja i ko će to da plati.

VI PROCES PRIVATIZACIJE

Zastoj u procesu medijske reforme koji je evidentan, pretili da dovede u pitanje i rokove za privatizaciju javnih medija, predviđene Nacrtom zakona o javnom informisanju i medijima. Javna rasprava o Nacrtu tog zakona završena je 22. marta 2013. godine, i od tada nema nikakvih informacija o tome šta se sa Nacrtom dalje dešava, da li je i šta od primedbi sa javne rasprave u njega inkorporirano, i kada će vlada o tom tekstu uopšte odlučivati, odnosno, kada će se on naći pred parlamentom. Prelazne i završne odredbe Nacrta zakona o javnom informisanju i medijima predviđaju da se konkursi za projekte za 2014. godinu raspisuju najkasnije do 15. septembra 2013. godine. Kako Nacrt zakona još nije ni u proceduri pred vladom, a bliži se leto, opravdana je bojazan da on do 15. septembra možda neće biti ni usvojen. Ovo bi moglo da dovede u pitanje implementaciju modela projektnog finansiranja u 2014. godini, kako je Nacrtom predviđeno, te da omogućiti da se sa neposrednim finansiranjem javnih medija iz lokalnih budžeta nastavi i u narednoj godini. Prvi sledeći rok predviđen Nacrtom koji bi mogao da padne je i rok za privatizaciju. Srbija više nema vremena za dalje odlaganje medijske reforme, a izgleda da smo upravo svedoci jednog takvog odlaganja, koje bi moglo biti fatalno po veliki broj, prevashodno lokalnih medija.

VII ZAKLJUČAK

U svojim ranijim izveštajima, često smo podvlačili da bi, ukoliko korenita reforma medijskog sektora ponovo bude zaustavljena, medijska scena postajala sve sumornija, i u javnom, i u komercijalnom sektoru. Na način na koji mediji izveštavaju, nastavilo bi da se utiče zavrtanjem i

odvrtanjem finansijskih slavina. Mediji bi sve češće odustajali od svoje funkcije foruma za najširu debatu o stvarima od javnog interesa i postajali tek puki prenosilac informacija koje nisu nužno u interesu javnosti, ali su nužno u interesu vladajućih oligarhija, manipulacije javnim mnjenjem u interesu njihove promocije i opstanka na vlasti. O tome koliko je ovaj strah realan, svedoče, s jedne strane, vesti iz Čačka o tome da ljudi koji bi trebalo objektivno i rukovodeći se javnim interesom da odlučuju o državnoj pomoći medijima, krajnje otvoreno izjavljuju da će se, umesto javnim interesom, u dodati novca rukovoditi informacijama koje ti mediji objavljuju o njihovim strankama i imati restriktivan stav prema onim medijima koji kritikuju rad njihovih funkcionera i kadrova. S druge strane, javna rasprava o Nacrtu zakona o javnom informisanju i medijima završena je još 22. marta 2013. godine, a i dalje nema nikakvih informacija o tome šta se sa Nacrtom dalje dešava. Ne zna se ni koje primedbe na Nacrt su uvažene, da li se od nekih rešenja odustalo, kao ni kada će se Nacrt naći pred vladom, niti kada će biti upućen parlamentu na usvajanje. Ono zbog čega je svako odlaganje usvajanja ovog zakona opasno, jeste činjenica da svakim izgubljenim danom, rokovi predviđeni Nacrtom za promenu sistema budžetskog finansiranja medija i okončanje privatizacije, postaju sve manje i manje realni i sve manje ostvarivi.

April je, međutim, čak i više nego zastoj u reformi medijskog sektora, obeležilo raspisivanje tendera za još jednu analognu nacionalnu komercijalnu televiziju. Ovaj tender pretili da ozbiljno dovede u pitanje proces digitalizacije. Prvo, on lišava Srbiju pravog simulaksta, istovremenog emitovanja i analognog i digitalnog signala, čiji je značaj neprocenjiv dok se nova digitalna mreža uhodava. Drugo, on kreira potencijalni problem u odnosima sa Evropskom komisijom, budući da odlaže korišćenje oko 8 miliona evra vredne opreme dobijene iz sredstava pretpripravnih fondova EU. Treće, odlaganje digitalizacije raspisivanjem tendera za analognu televiziju, neposredno pred prestanak važenja Sporazuma o zaštiti analognih frekvencija, povećava opasnost da digitalni signali iz okruženja otežaju prijem analognih u Srbiji, te da građani Srbije, pre dobijanja digitalnog signala, ostanu i bez analognog koji sada imaju. Četvrto, odlaganje procesa digitalizacije, odlaže i licenciranje dela digitalizacijom oslobođenog frekventnog spektra – digitalne dividende. Od licenciranja digitalne dividende, Republika Srbija mogla bi da ostvari značajna sredstva. Istovremeno, građani i privreda Srbije ostali bi uskraćeni i za moderne usluge mobilnog broadbanda, budući da bi se deo spektra oslobođenog digitalizacijom licencirao upravo za usluge širokopojasnog mobilnog pristupa. S druge strane, koliko god se trudili, ne uspevamo da prepoznamo nijednu pozitivnu promenu na medijskoj sceni koju bi licenciranje nove komercijalne nacionalne televizije moglo da proizvede.